

Артем'єва Катерина Дмитрівна,
студентка III курсу юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рибалкін А.О.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Безоплатна вторинна правова допомога є одним з видів державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу громадян до правосуддя, і включає такі види юридичних послуг, як:– надання сприяння у забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації, захист, представлення інтересів фізичних осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, підготовка документів процесуального характеру.

Вона полягає в представленні інтересів осіб, які мають право на таку допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами та складанні документів процесуального характеру. Ця юридична допомога надається центрами безкоштовної вторинної юридичної допомоги та адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають безкоштовну вторинну юридичну допомогу.

Метою безоплатної вторинної юридичної допомоги є: забезпечення доступності правового захисту для суспільства, надання можливості повною мірою отримувати відповідні послуги вразливим верствам населення, які не в змозі забезпечити дотримання своїх прав будь-яким іншим способом.

Згідно з Конституцією України та Законом України «Про безоплатну юридичну допомогу», всі особи, які перебувають під юрисдикцією України, мають право на безоплатну первинну юридичну допомогу [1].

Суб'єктами надання безоплатної первинної юридичної допомоги в Україні є: а) органи виконавчої влади; б) органи місцевого самоврядування; в) фізичні та юридичні особи приватного права; г) спеціалізовані установи [2].

Спеціалізовані установи, які надають безкоштовну первинну юридичну допомогу, що формуються органами місцевого самоврядування, є некомерційними організаціями, які користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку зі своїм найменуванням і фінансуються з місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законом. Повноваження та порядок діяльності спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги встановлюються Положенням про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги, яке затверджується на підставі типового положення про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги [4].

Однак тільки певні категорії осіб, визначені законом, мають право на безкоштовну вторинну правову допомогу, на відміну від основного. Вона здійснюється з урахуванням двох критеріїв-критерію низького доходу і приналежності до тих категорій осіб, для яких законами вже встановлено право на безкоштовну юридичну допомогу.

Згідно з критерієм малозабезпеченості, закон надає право на безкоштовну вторинну правову допомогу особам, середньомісячний сукупний дохід сім'ї яких нижче розміру прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, що належать до основних соціально-демографічних груп населення, та інвалідам, яким призначається пенсія або допомога замість пенсії у розмірі менше двох прожиткових мінімумів для інвалідів [2].

Суб'єктами надання безкоштовної вторинної правової допомоги в Україні є: Центри надання безоплатної вторинної юридичної допомоги; адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безкоштовну вторинну правову допомогу на постійній основі за договором; адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну юридичну допомогу на тимчасовій основі на підставі договору. Даний вид діяльності фінансується з державного бюджету України [2].

Слід зазначити, що право на юридичну допомогу є елементом реалізації таких важливих принципів демократичної держави, як право на доступ до правосуддя і справедливий судовий розгляд. Водночас держава зобов'язана забезпечити особі реальний, а не формальний доступ до суду внаслідок надання юридичної допомоги [6], у зв'язку з чим наша увага звертається на фактичне забезпечення принципів цієї допомоги, а саме на доступність та якість її надання.

Аналіз звернень до відповідних центрів показує, що найбільш поширеною категорією осіб, які потребують безкоштовної юридичної допомоги, є малозабезпечені громадяни [5]. У порядку, встановленому статтею 18 Закону України «Про безоплатну юридичну допомогу», заява про надання одного з видів юридичних послуг подається особами, які досягли повноліття, до центру з надання безкоштовну вторинну правову допомогу або до територіального органу юстиції за місцем фактичного проживання таких осіб, незалежно від реєстрації місця проживання або місця перебування особи [2]. Разом із заявою на безкоштовну вторинну правову допомогу особа (або її законний представник) має подати документи, що підтверджують належність особи до однієї з вразливих категорій, серед яких зазначаються характеристики особи, щодо якої звертається законний представник. Нормативне закріплення цих положень з урахуванням принципу правової визначеності, мабуть, не викликає жодних сумнівів у реалізації заявлених гарантій.

У той же час на практиці багато людей, які прагнуть отримати безкоштовну юридичну допомогу, стикаються з досить великими

труднощами. Спочатку вони пов'язані з доступом до самої юридичної допомоги. Зокрема, мова йде про отримання та самостійну підготовку низки документів, які потрібні центрами для надання безкоштовної допомоги. Для деяких категорій осіб, які не можуть самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або здійснювати процесуальні повноваження у зв'язку з недосягнення повноліття, недієздатністю або обмеженою дієздатністю, такі вимоги, як правило, ставлять під сумнів доступність даної державної послуги.

Отже, конституційне право людини на отримання юридичної допомоги відіграє важливу роль у забезпеченні захисту та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні як демократичній, соціальній та правовій державі. Гарантія права особи на отримання юридичної допомоги, а у випадках, передбачених законом, і безоплатної юридичної допомоги, є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням прийнятих Україною міжнародно-правових зобов'язань.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 р. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 38. Ст. 160.).

2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 року № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст.577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

3. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст.348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>.

4. Про затвердження Типового положення про устанovu з надання безоплатної первинної правової допомоги від 28.03.2012 № 483/5 / Міністерство юстиції України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-12#Text>.

5. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2. С. 102–106.

6. Ісакова В.М. Право на правову допомогу як елемент принципу доступності правосуддя. *Форум права*. 2012. № 4. С. 404–410